

Pracownia rachunkowości Część 2. Moja firma

Kwalifikacja **A.36**

- TECHNIK EKONOMISTA
- TECHNIK RACHUNKOWOŚCI

Publikacja *Pracownia rachunkowości. Część 1. Dokumenty* oraz *Pracownia rachunkowości. Część 2. Moja firma* obejmuje wiedzę i ćwiczenia praktyczne z rachunkowości finansowej.
Realizowane są tu efekty kształcenia z kwalifikacji A.36. Prowadzenie rachunkowości na zajęciach praktycznej nauki zawodu w pracowni.

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne sp. z o.o.
Warszawa 2014

Wydanie I

ISBN 978-83-02-14639-8 (część 2)

ISBN 978-83-02-14640-4 (całość)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Barbara Jaworska** (redaktor koordynator)

Konsultacje: **mgr Ewa Kawczyńska-Kielbasa**

Redakcja językowa: **Małgorzata Krygier**

Redakcja techniczna: **Elżbieta Walczak**

Projekt okładki: **Dominik Krajewski**

Fotografia na okładce: **(pieniądze) Monkik/Shutterstock.com**

Fotoedycja: **Agata Bażyńska**

Skład i łamanie: **Katarzyna Pogrzebska**

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96

Tel.: 22 576 25 00

Infolinia: 801 220 555

www.wsip.pl

Druk i oprawa: DROGOWIEC-PL Sp. z o.o., Kielce

Publikacja, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

Szanujmy cudzą własność i prawo.
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

Od Autora	5
I. Rachunkowość jako źródło informacji o przedsiębiorstwie	
1 Zagadnienia wstępne	8
II. Czytanie bilansu	
2 Aktywa trwałe w bilansie	12
2.1. Definicje	12
2.2. Wartości niematerialne i prawne	16
2.3. Środki trwałe	18
2.4. Należności długoterminowe	22
2.5. Inwestycje długoterminowe	22
2.6. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	24
3 Aktywa obrotowe w bilansie	27
3.1. Zapasy	28
3.2. Należności krótkoterminowe	32
3.3. Inwestycje krótkoterminowe	34
3.4. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	36
KARTY PRACY	37
Karta Pracy 1 Klasyfikacja oraz ustalanie wartości aktywów zakładu fryzjerskiego	38
Karta Pracy 2 Wskazywanie miejsca aktywów w bilansie	39
Karta Pracy 3 Wycena bilansowa aktywów	41
Odpowiedzi do testów	42
4 O pasywach	43
5 Kapitał własny	44
6 Zobowiązania i rezerwy	50
6.1. Zobowiązania w bilansie	50
6.2. Zobowiązania długoterminowe	51
6.3. Zobowiązania krótkoterminowe	51
6.4. Rezerwy	52
6.5. Rozliczenia międzyokresowe	53
KARTY PRACY	55
Karta Pracy 4 Ustalenie wartości kapitału własnego spółki akcyjnej	56
Karta Pracy 5 Wskazywanie miejsca zobowiązań w bilansie	57
Karta Pracy 6 Ustalenie wartości bilansowej składników aktywów i pasywów	58
Karta Pracy 7 Interpretacja przepisów prawa bilansowego	59
Odpowiedzi do testów	60
III. Moja firma	
7 Utworzenie firmy	62
7.1. Uruchomienie programu finansowo-księgowego Rewizor GT	63
7.2. Utworzenie planu kont	66
7.3. Kartoteki kontrahentów	68
7.4. Konta analityczne	69
7.5. Bilans otwarcia	71
8 Uruchomienie programu Subiekt GT	74
8.1. Parametry Subiekta	75
8.2. Kartoteki towarów i materiałów	77
8.3. Inwentaryzacja początkowa	79
9 Ewidencja operacji gospodarczych	83
KARTY PRACY	85
Karta Pracy 8 Ewidencja operacji gospodarczych	86
Karta Pracy 9 Ewidencja operacji gospodarczych	96
Karta Pracy 10 Ewidencja operacji gospodarczych	109
Karta Pracy 11 Ewidencja operacji gospodarczych	114
Karta Pracy 12 Ewidencja operacji gospodarczych	125

Karta Pracy 13 Ewidencja operacji gospodarczych	130
Karta Pracy 14 Ewidencja operacji gospodarczych	134
Karta Pracy 15 Ewidencja operacji gospodarczych	142
Karta Pracy 16 Ewidencja operacji gospodarczych	147
Karta Pracy 17 Ewidencja operacji gospodarczych	155
Karta Pracy 18 Ewidencja operacji gospodarczych	160
Karta Pracy 19 Ewidencja operacji gospodarczych	169
Karta Pracy 20 Ewidencja operacji gospodarczych	175

10 Inwentaryzacja końcowa	184

IV. Sprawozdania i zestawienia

11 Deklaracja VAT-7	186
12 Zeznanie podatkowe CIT-8	189
13 Rachunek zysków i strat	193
14 Bilans zamknięcia	196
15 Dziennik księgowości	199

V. Przenoszenie bilansu zamknięcia

16 Otwarcie nowego roku obrotowego	202
17 Księgi rachunkowe nowego roku obrotowego	204

VI. Analiza sprawozdań finansowych

18 Analiza pionowa bilansu	208
19 Analiza pozioma bilansu	210
20 Analiza sprawności działania	214

KARTY PRACY

Karta Pracy 21 Komputerowa ewidencja operacji gospodarczych hurtowni BIERKA	217
Karta Pracy 21 Komputerowa ewidencja operacji gospodarczych hurtowni BIERKA	218

VII. Analiza sprawozdań finansowych

21 Uruchomienie programu kadrowo-płacowego	220
22 Akta osobowe pracowników	222
23 Parametry programu Gratyfikant GT	227
23.1. Parametry podatkowe i ubezpieczeniowe	227
23.2. Parametry wynagrodzeń	228
24 Umowa o pracę	231
25 Ewidencja czasu pracy	239
26 Wypłaty	242
27 Import listy płac do programu finansowo-księgowego Rewizor GT	248
28 Deklaracje skarbowe i ubezpieczeniowe	252

KARTY PRACY

Karta Pracy 22 Sporządzanie umowy o pracę zawartej na czas określony w niepełnym wymiarze czasu pracy	255
Karta Pracy 22 Sporządzanie umowy o pracę zawartej na czas określony w niepełnym wymiarze czasu pracy	256
Karta Pracy 23 Sporządzenie listy płac dla pracownika zatrudnionego w niepełnym wymiarze czasu pracy w hurtowni BIERKA	257

Załączniki	258

Literatura	316

II. Czytanie bilansu

- Bilans jako główne źródło informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa
- Struktura i język bilansu
- Wycena składników bilansowych
- Interpretacja sprawozdań finansowych

WPROWADZENIE

Bilans jest głównym źródłem informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Znajomość struktury bilansu oraz powiązań między poszczególnymi elementami bilansu są podstawą podejmowania decyzji gospodarczych. W tej części podręcznika prezentujemy właściwości aktywów i pasywów oraz przykłady ich wyceny początkowej i bilansowej.

2

Aktywa trwałe w bilansie

NAUCZYSZ SIĘ

- oceniać sytuację majątkowo-finansową firmy na podstawie bilansu.

POZNASZ

- definicję aktywów wg UoR;
- właściwości aktywów.

ZAPOZNASZ SIĘ

- z wykazem aktywów trwałych w bilansie, ich właściwościami oraz metodami wyceny początkowej i bilansowej.

2.1. Definicje

Bilans jest sprawozdaniem finansowym określającym wartość majątku firmy, jego strukturę oraz źródła finansowania. Podmioty prowadzące księgi rachunkowe:

- sporządzają bilans wg wzoru zamieszczonego w załączniku 1. do UoR (załącznik 2. w podręczniku),
- mogą sporządzać bilans uproszczony, jeśli spełniają wymogi określone w art. 50 UoR, wówczas prezentują tylko dane oznaczone literami i cyframi rzymskimi w załączniku 1. do UoR,
- będą mogły sporządzać bilans znacznie uproszczony, gdy spełnią wymogi określone dla mikropodmiotów w nowelizowanej UoR (załącznik 1. w podręczniku).

ĆWICZENIE

Odszukaj w UoR art. 30 i scharakteryzuj podmioty gospodarcze, które mogą sporządzać sprawozdanie finansowe w uproszczonej formie.

ZAPAMIĘTAJ

Bilans jest częścią rocznego sprawozdania finansowego wraz z *Rachunkiem zysków i strat* oraz sprawozdaniem opisowym o nazwie *Informacja dodatkowa*. Firmy, których sprawozdania objęte są obowiązkowym badaniem przez biegłego rewidenta, sporządzają ponadto *Sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych* oraz *Zestawienie zmian w kapitale własnym*. Formy bilansu mogą być różne, ale zawsze przedstawiają aktywa i pasywa danej firmy (tab. 2.1).

Tabela 2.1. Bilans majątkowy (uproszczony) firmy WIR

Aktywa		Pasywa	
A. Aktywa trwałe	900,00	A. Kapitał własny	1 500,00
B. Aktywa obrotowe	1 100,00	w tym zysk	300,00
zapasy	700,00	B. Zobowiązania	500,00
należności	250,00	– długoterminowe	300,00
środki pieniężne	150,00	– krótkoterminowe	200,00
Suma aktywów	2 000,00	Suma pasywów	2 000,00

Dane uzupełniające: umorzenie środków trwałych: 300,00 zł.

Wycena składników bilansowych. Wycenę należy rozumieć jako działanie mające na celu określenie aktualnej wartości poszczególnych składników majątku firmy. Wycena jest elementem rachunkowości prowadzonej w postaci ksiąg rachunkowych. Jest zawsze (do pewnego stopnia) szacunkiem. Ma bezpośredni wpływ na wielkość wyniku finansowego, na realizowany przez rachunkowość obraz przedsiębiorstwa i na porównywalność sprawozdań finansowych w czasie i przestrzeni.

Składniki majątku firmy są wyceniane w dniu nabycia (wycena początkowa) oraz w momencie bilansowym (wycena bilansowa).

WARTO WIEDZIEĆ

Wycena **początkowa** jest ustalana na podstawie:

- dokumentów rozrachunkowych – wg ceny nabycia aktywów,
- dokumentów kalkulacyjnych – wg kosztu wytworzenia aktywów wytworzonych we własnym zakresie.

Wycena **bilansowa** jest w polskim prawie oparta na zasadzie ostrożności. Według tej zasady na dzień bilansowy należy zweryfikować wycenę początkową składników majątkowych, tzn.:

- pomniejszyć o odpisy amortyzacyjne i odpisy z tytułu trwałej utraty wartości,
- powiększyć na podstawie wartości godziwej (ustawa o rachunkowości zezwala na zwiększenie wartości początkowej składników bilansowych w bardzo ograniczonym zakresie, głównie w odniesieniu do inwestycji),
- pozostawić bez zmian wartość początkową składników bilansowych.

Podstawą wyceny aktywów jest **zasada niższej wartości** (jeśli mamy do wyboru wyższą i niższą wartość aktywów, prawie zawsze wybieramy wartość niższą). Podstawą wyceny pasywów jest **zasada najwyższej wartości**.

Zasady oraz szczegółowe reguły dokonywania wyceny bilansowej określają przepisy UoR, w tym art. 28 (załącznik 3. w podręczniku). Na wycenę bilansową wpływa zmiana wartości pieniądza w czasie i zmieniająca się wartość rynkowa składników bilansowych.

PRZYKŁAD

Wycena bilansowa aktywów. Zapas towaru na ostatni dzień roku w firmie MELA wynosi 100 szt. Cena zakupu wynosi 5 zł/szt., a cena sprzedaży towaru na rynku spadła poniżej ceny zakupu i wynosi 4 zł/szt. Zgodnie z zasadą niższej wartości w bilansie należy wykazać: $100 \text{ szt.} \cdot 4 \text{ zł} = 400 \text{ zł}$.

PRZYKŁAD

Wycena bilansowa pasywów. Na koniec roku przeterminowane zobowiązania wobec dostawcy X w firmie MEWA wynoszą 17 000 zł. Dostawca X ma prawo naliczyć odsetki. Właściciel firmy MEWA powinien wykazać w bilansie: 17 000 zł + odsetki.

Wycena elementów wyniku finansowego polega na tym, że w rocznym sprawozdaniu uwzględnia się tylko przychody i zyski zrealizowane.

PRZYKŁAD

Na koniec roku w firmie BOX zapas towaru Y wynosi 100 szt. W grudniu cena sprzedaży towaru Y została podwyższona z 5 zł do 5,50 zł/szt. Właściciel firmy nie może wykazać na koniec roku wzrostu przychodów, ponieważ towary nie zostały sprzedane.

W rocznym sprawozdaniu uwzględnia się koszty rzeczywiste oraz koszty uprawdopodobnione.

PRZYKŁAD

Właściciel firmy MEWA (przykład opisany wyżej) wykaże na koniec roku odsetki od kwoty 17 000 zł jako koszty prawdopodobne, ale niepewne, ponieważ dostawca, któremu zależy na dalszej współpracy, może z tych odsetek zrezygnować.

Co trzeba wiedzieć o aktywach?

Aktywa są ujęte w bilansie w dwóch grupach: jako **aktywa trwałe** i **aktywa obrotowe**. Występują w postaci nieruchomości (grunty), rzeczy ruchomych (środki trwałe, materiały), w postaci rozrachunków (należności) i nabytych praw majątkowych (licencje) oraz aktywów finansowych, w tym środków pieniężnych i ich ekwiwalentów. Bez względu na postać – powinny być źródłem korzyści ekonomicznych. Z teoretycznego punktu widzenia wszystkie aktywa firmy mogą zostać zamienione na gotówkę. W praktyce nie sprzedaje się jednak aktywów trwałych w celu uzyskania środków pieniężnych.

- Przeważnie powstają w wyniku transakcji handlowych (zakup); mogą być efektem własnej produkcji, a niekiedy aportu i darowizny.

- Są uporządkowane w bilansie wg rosnącej płynności finansowej (tab. 2.2 i 2.4); składniki znajdujące się w pierwszej grupie aktywów są najtrudniej wymienne na gotówkę (aktywa trwałe), a znajdujące się w ostatniej grupie (aktywa obrotowe) – najłatwiej; najbardziej płynne aktywa to gotówka.
- Składnik aktywów jest ujmowany w bilansie tylko wtedy, gdy wiarygodnie można określić jego wartość (w cenie nabycia, koszcie wytworzenia lub innej wartości); w przypadku darowizny albo ujawnienia składnika aktywów podczas inwentaryzacji wycena musi być szacowana (wyznaczona na podstawie cen rynkowych takich samych lub podobnych aktywów).
- Gdy wiarygodne oszacowanie danego zasobu nie jest możliwe, nie należy ujmować go w bilansie.
- Aktywami bieżącymi są aktywa obrotowe.
- Nie ujmuje się w bilansie składnika majątku, jeśli nie jest prawdopodobne, że w następnych okresach sprawozdawczych przyniesie on korzyści ekonomiczne.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 12.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:
(...)

12) **aktywach** – rozumie się przez to kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych.

W powyższej definicji aktywów występuje zależność czasowa (przeplata się wymiar przeszłościowy i przyszłościowy), z której wynika, że aktywa pojawiają się wyłącznie w wyniku transakcji przeprowadzonych w przeszłości, a ich właściwością powinno być tworzenie w przyszłości korzyści ekonomicznych, rozumianych (z reguły) jako przepływy finansowe.

PRZYKŁAD

Właścicielka piekarni kupiła maszynę do szycia. Czy może ująć wartość tej maszyny w bilansie? W bilansie są ujmowane tylko te środki trwałe, które aktywnie uczestniczą w procesach gospodarczych.

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 12.

Uzupełnij zdania:

Kontrola aktywów polega na sprawdzeniu, czy składniki bilansu _____

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

Aktywa trwałe są zróżnicowane pod wieloma względami. Występują w postaci rzeczy, wartości niematerialnych i prawnych oraz w postaci finansów (np. papiery wartościowe).

Co trzeba wiedzieć o aktywach trwałych?

- Funkcjonują w tej samej postaci przez okres przekraczający 12 miesięcy.
- Ich struktura stosunkowo rzadko zmienia się z dnia na dzień; są aktywami najmniej płynnymi.
- Różny jest sposób uzyskiwania z nich korzyści ekonomicznych – w przypadku środków trwałych – przez fakt, że są zaangażowane w procesie gospodarczym, a spodziewanymi korzyściami mogą być nowe produkty; w przypadku papierów wartościowych przez sam fakt, że firma je posiada – spodziewanymi korzyściami mogą być dywidendy, odsetki.
- Różne są sposoby ich wyceny bilansowej (załącznik 3. w podręczniku).
- Wspólną cechą aktywów trwałych jest długi okres użytkowania w firmie.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 13.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:
(...)

13) **aktywach trwałych** – rozumie się przez to aktywa jednostki, które nie są zaliczane do aktywów obrotowych, o których mowa w pkt 18.

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 13.

Właścicielka piekarni zakupiła za 4200 zł dozownik do ciasta. Urządzenie jest kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby piekarni. Jest użytkowane od 10 dnia ubiegłego miesiąca, a okres planowej amortyzacji wynosi 5 lat. Dozownik nie jest składnikiem aktywów obrotowych / trwałych^{*)} piekarni, ponieważ

Spodziewane korzyści ekonomiczne: zastosowanie dozownika w procesie produkcyjnym powinno przyczynić się do zwiększenia i usprawnienia produkcji oraz _____ wartości przychodów ze sprzedaży pieczywa.

^{*)} *niepotrzebne skreślić*

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

ĆWICZENIE

Określ, czy zastosowanie dozownika w piekarni może przyczynić się do zmniejszenia kosztów piekarni?

Tabela 2.2. Aktywa trwałe

Aktywa trwałe	
A. Aktywa trwałe	
I. Wartości niematerialne i prawne	IV. Inwestycje długoterminowe
1. Koszty zakończonych prac rozwojowych	1. Nieruchomości
2. Wartość firmy	2. Wartości niematerialne i prawne
3. Inne wartości niematerialne i prawne	3. Długoterminowe aktywa finansowe
4. Zaliczki na wartości niematerialne i prawne	a) w jednostkach powiązanych
II. Rzeczowe aktywa trwałe	b) w pozostałych jednostkach
1. Środki trwałe	– udziały lub akcje
a) grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu)	– inne papiery wartościowe
b) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	– udzielone pożyczki
c) urządzenia techniczne i maszyny	– inne długoterminowe aktywa finansowe
d) środki transportu	4. Inne inwestycje długoterminowe
e) inne środki trwałe	V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe
2. Środki trwałe w budowie	1. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego
3. Zaliczki na środki trwałe w budowie	2. Inne rozliczenia międzyokresowe
III. Należności długoterminowe	
1. Od jednostek powiązanych	
2. Od pozostałych jednostek	Razem aktywa trwałe

Źródło: fragment załącznika 1. do UoR.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 29.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

29) **aktywach netto** – rozumie się przez to aktywa jednostki pomniejszone o zobowiązania, odpowiadające wartościowo kapitałowi (funduszowi) własnemu.

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 29.

Uzupełnij zdanie:

Kapitał własny występuje w pasywach przedsiębiorstw prywatnych: _____,

a fundusz własny jest odpowiednikiem kapitału własnego w jednostkach typu: _____.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

PRZYKŁAD

Na podstawie danych zawartych w tabeli bilansowej (tab. 2.1) można określić wartość aktywów netto firmy WIR:
Aktywa netto = suma aktywów – zobowiązania = (2000 zł – 500 zł)

Aktywa netto = 1500 zł

Aktywa netto = kapitał własny

Firma WIR dysponuje majątkiem o wartości 2000 zł, w tym majątek o wartości 1500 zł jest własnością firmy.

2.2. Wartości niematerialne i prawne

Wartości niematerialne i prawne to aktywa trwałe, nazywane niewidocznymi. Nie mają wyrazu fizycznego, ale posiadają wartość z tytułu praw, które zostały przelane na własność kupującego, np. z tytułu zakupionego programu komputerowego.

Co trzeba wiedzieć o wartościach niematerialnych i prawnych?

- W bilansie mogą występować w trzech grupach, jako: koszty zakończonych prac rozwojowych (nowa technologia); dodatnia wartość firmy; inne wartości niematerialne i prawne (np. licencja).
- Zaliczana jest do nich *wartość firmy*¹, powstała w wyniku zakupu lub przejęcia innego przedsiębiorstwa albo jego zorganizowanej części; dodatnia wartość firmy jest składnikiem aktywów, a ujemna – składnikiem pasywów bilansu.
- Tryb amortyzowania jest analogiczny do trybu amortyzowania środków trwałych (rozdz. 2.2).
- Powinny być amortyzowane w prawidłowo oszacowanym okresie ich użytkowania, wyjątek stanowią koszty zakończonych prac rozwojowych i wartość firmy (amortyzacja w okresie nie dłuższym niż 5 lat).
- W niektórych okolicznościach ich wartość początkową mogą zmniejszać odpisy z tytułu utraty wartości.
- Utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że składnik majątku nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych.
- Są wyceniane w bilansie wg zasady ostrożności, tj. wg ceny nabycia pomniejszonej o odpisy amortyzacyjne i odpisy z tytułu trwałej utraty wartości (tak jak środki trwałe).

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 14.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

14) wartościach niematerialnych i prawnych – rozumie się przez to, z zastrzeżeniem pkt 17, nabyte przez jednostkę, zaliczane do aktywów trwałych, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki, a w szczególności:

- a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,
- b) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- c) know-how.

W przypadku wartości niematerialnych i prawnych oddanych do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub leasingu, wartości niematerialne i prawne zalicza się do aktywów trwałych jednej ze stron umowy, zgodnie z warunkami określonymi w ust. 4. Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabytą wartość firmy oraz koszty zakończonych prac rozwojowych.

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 14.

Wartości niematerialne i prawne wymienione w artykule należy umieścić w tabeli 2.2 w pozycji _____.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

¹ UoR, art. 33 ust. 4.

PRZYKŁAD

Czy zakupiony do hurtowni program komputerowy za 4000 zł może być amortyzowany w okresie dłuższym niż 5 lat?

- **Według prawa bilansowego:** przepisy UoR ograniczają do 5 lat jedynie okres amortyzacji *wartości firmy i zakończonych prac rozwojowych*. Amortyzacja bilansowa programu komputerowego może zatem być określona na dowolnie wyznaczony okres.
- **Według prawa podatkowego:** w przypadku licencji na programy komputerowe i prawa autorskie¹ okres amortyzacji nie może być krótszy niż 24 miesiące. Właściciel hurtowni może zatem wyznaczyć amortyzację programu komputerowego na dowolny okres, musi jednak pamiętać, że wyznaczenie okresu krótszego niż 24 miesiące wiąże się z koniecznością prowadzenia podwójnej ewidencji: oddzielnie do celów bilansowych i oddzielnie do celów podatkowych.

PRZYKŁAD

Właściciel hurtowni zakupił program komputerowy, cena zakupu: 4000 zł. W której pozycji tabeli 2.2 zostanie umieszczona jego wartość?

Odpowiedź

Program komputerowy jest składnikiem wartości niematerialnych, w tabeli 2.2 poz. A.I.3. *Inne wartości niematerialne i prawne*.

PRZYKŁAD

Właściciel hurtowni rozpoczął użytkowanie programu komputerowego zakupionego w ubiegłym miesiącu za 4000 zł i wyznaczył amortyzację na 20 miesięcy, wiedząc, że amortyzacja podatkowa nie może być krótsza niż 24 miesiące.

- Jaką wartość amortyzacji wykaże właściciel hurtowni w sprawozdaniu finansowym po roku użytkowania tego programu (wg UoR)?
- Jaka wartość amortyzacji będzie w tym samym okresie uznana za koszt uzyskania przychodu (wg UoPDOF)?
- Jaka będzie wartość odroczonego podatku dochodowego (wg UoPDOF), gdy firma w rozliczeniach podatkowych zastosuje stawkę podatku 19%?

Rozwiązanie

1) Amortyzacja bilansowa:

$$a_m = \frac{4000 \text{ zł}}{20 \text{ miesięcy}} = 200 \text{ zł}$$

$$a_r = 200 \text{ zł} \cdot 12 \text{ miesięcy} = 2400 \text{ zł}$$

2) Amortyzacja podatkowa (to koszt uzyskania przychodu wykazywany w deklaracji PIT lub CIT):

$$a_m = \frac{4000 \text{ zł}}{24 \text{ miesiące}} = 166,67 \text{ zł}$$

$$a_r = 166,67 \text{ zł} \cdot 12 \text{ miesięcy} = 2000 \text{ zł}$$

3) Odroczonego podatek dochodowy (składnik pasywów: rezerwa na podatek dochodowy):

$$a_r - a_r = 2400 \text{ zł} - 2000 \text{ zł} = 400 \text{ zł}$$

19% od 400 zł = 76 zł (kwota, o którą należy zwiększyć podatek w następnym okresie).

W prawie bilansowym: UoR, art. 33 ust. 4 (fragment).

Wartość firmy stanowi różnicę między ceną nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów netto. Jeżeli cena nabycia jednostki lub zorganizowanej jej części jest niższa od wartości godziwej przejętych aktywów netto, to różnica stanowi ujemną wartość firmy.

¹ UoPDOF, art. 22m.

TEST – dotyczy UoR, art. 33 ust. 4.

Dodatnią wartość firmy należy wpisać w tabeli 2.2 w pozycji aktywów: _____. Ujemna wartość firmy jest pozycją pasywów – w tabeli 4.1, pozycja: _____.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

Wartości niematerialne i prawne są wyceniane na dzień bilansowy wg zasady ostrożności – ich wartość początkową pomniejsza się o odpisy amortyzacyjne oraz odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

2.3. Środki trwałe

Środki trwałe stanowią w większości przedsiębiorstw jedyną grupę aktywów trwałych. Mają postać fizyczną, zużywają się stopniowo, są użytkowane w okresie dłuższym niż 12 miesięcy. Zasady wyceny środków trwałych normują przepisy UoR i UoPDOF.

WARTO WIEDZIEĆ

Prawo bilansowe. Z przepisów UoR wynika, że:

- w bilansie środki trwałe występują w 5 grupach rodzajowych (tab. 2.2),
- ich wartość początkowa może być zwiększona poprzez ulepszenia i aktualizację urzędową,
- o koszty ulepszenia zwiększana jest też wartość ich umorzenia,
- w wyniku urzędowej aktualizacji kwota zwiększenia jest ujmowana na koncie *813 Kapitał z aktualizacji wyceny*,
- według UoR – odmiennie niż w prawie podatkowym – wszystkie środki trwałe są amortyzowane (z wyjątkiem gruntów niesłużących wydobyciu kopalin metodą odkrywkową),
- celem amortyzacji księgowej jest odzwierciedlenie zużywania się środków trwałych w trakcie ich użytkowania,
- rozpoczęcie amortyzacji następuje nie wcześniej niż po przyjęciu środków trwałych do używania¹,
- odpisów amortyzacyjnych od środka trwałego dokonuje się drogą systematycznego, planowego rozłożenia jego wartości początkowej na ustalony okres amortyzacji,
- systematyczne, planowe rozłożenie wartości nie oznacza, że kwoty amortyzacji muszą być równe; może być stosowana degresywna (nierównomierna) metoda amortyzacji albo metoda naturalna (wg UoR wybór należy do decyzji właściciela),
- UoR nie podaje stawek amortyzacyjnych, lecz określa okoliczności, jakie należy uwzględnić przy wyznaczeniu okresu amortyzacji,
- UoR dopuszcza amortyzację uproszczoną: dla środków trwałych o niskiej jednostkowej wartości początkowej można ustalać odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe w sposób uproszczony, przez dokonywanie zbiorczych odpisów dla grup środków zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem lub jednorazowe odpisanie wartości tego rodzaju środków trwałych (UoR nie definiuje *niskiej jednostkowej wartości początkowej środka trwałego*),
- przedsiębiorca może stosować zarówno zasady amortyzacji bilansowej, jak i amortyzacji podatkowej.

WARTO WIEDZIEĆ

Prawo podatkowe – z przepisów UoPDOF wynika, że:

- z chwilą wprowadzania do ewidencji każdy środek trwały musi mieć nadany symbol cyfrowy wskazujący jego miejsce w Klasyfikacji Środków Trwałych – dalej KŚT (tab. 2.3) oraz stawkę amortyzacyjną,
- celem amortyzacji podatkowej jest ustalenie podatkowych kosztów uzyskania przychodów w danym okresie podatkowym, a rozpoczęcie amortyzacji następuje po miesiącu oddania środka trwałego do używania,
- z art. 22c UoPDOF dowiadujemy się o środkach trwałych, które nie podlegają amortyzacji,
- wykaz rocznych stawek amortyzacyjnych zawierają załączniki do UoPDOF i UoPDOP,
- zasady amortyzacji zawarte w UoPDOF i UoPDOP bezwzględnie obowiązują w rozliczeniach podatkowych,
- amortyzacji można dokonywać metodą liniową (równomierną), a dla niektórych środków trwałych² metodą degresywną (nierównomierną),
- można dokonywać odpisów amortyzacyjnych w równych ratach co miesiąc albo w równych ratach co kwartał, albo jednorazowo na koniec roku podatkowego (takiego zapisu nie ma w UoR),
- UoPDOF nie dopuszcza amortyzacji uproszczonej,

¹ UoR, art. 32 ust. 1 i MSR 16.

² UoPDOF, art. 22j.

- UoPDOF zezwala na podwyższenie niektórych ustawowych stawek wg odpowiednich współczynników¹,
- w myśl przepisów podatkowych jednorazowo mogą być amortyzowane środki trwałe o wartości poniżej 3500 zł, w miesiącu oddania ich do używania albo w miesiącu następnym,
- na dzień bilansowy środki trwałe są wyceniane wg ceny nabycia pomniejszonej o odpisy amortyzacyjne i odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

W UoR nie ma zapisu mówiącego o możliwości stosowania w księgach rachunkowych zasad amortyzacji podatkowej (UoPDOF), ale nie ma też zapisu zakazującego. Jednak większość przedsiębiorstw stosuje przepisy amortyzacji podatkowej. Takie rozwiązanie pozwala uniknąć prowadzenia podwójnej ewidencji odpisów amortyzacyjnych (odrębnie dla celów podatkowych i dla celów bilansowych).

W prawie podatkowym: UoPDOF, art. 22c (fragment).

Amortyzacji nie podlegają:

- 1) grunty i prawa wieczystego użytkowania gruntów,
- 2) budynki mieszkalne wraz ze znajdującymi się w nich dźwigami lub lokale mieszkalne, służące prowadzonej działalności gospodarczej lub wydzierżawiane albo wynajmowane na podstawie umowy, jeżeli podatnik nie podejmie decyzji o ich amortyzowaniu,
- 3) dzieła sztuki i eksponaty muzealne,
- 4) wartość firmy (...),
- 5) składniki majątku, które nie są używane na skutek zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej albo zaprzestania działalności, w której te składniki były używane (...).

TEST – dotyczy UoPDOF, art. 22c.

Jak należy rozumieć opisaną niżej rozbieżność?

Z przepisów UoR wynika, że wartość firmy może być amortyzowana w okresie nie dłuższym niż 5 lat, natomiast w UoPDOF art. 22c pkt 4 wartość firmy jest ujęta jako składnik aktywów niepodlegający amortyzacji.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 15.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

- 15) **środkach trwałych** – rozumie się przez to, z zastrzeżeniem pkt 17, rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. Zalicza się do nich w szczególności:
  - a) nieruchomości – w tym grunty, prawo użytkowania wieczystego gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego,
  - b) maszyny, urządzenia, środki transportu i inne rzeczy,
  - c) ulepszenia w obcych środkach trwałych,
  - d) inwentarz żywy.

Środki trwałe oddane do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy lub leasingu zalicza się do aktywów trwałych jednej ze stron umowy, zgodnie z warunkami określonymi w ust. 4.

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 15.

Sprawdź, czy wg cytowanego przepisu, długopis z wymienianym wkładem jest środkiem trwałym?

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

PRZYKŁAD

W UoR jest mowa o aktywach zrównanych ze środkami trwałymi². Są to: prawo użytkowania wieczystego gruntu (przypisane do gruntu) oraz spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego i spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego (przypisane do środków trwałych w postaci lokalu). Prawa te są włączone

¹ UoPDOF, art. 22i.

² UoR, art. 3 ust. 1 pkt 15c.

w bilansie do rzeczowych aktywów trwałych, choć w istocie są to wartości niematerialne i prawne; takimi pozostają w ustawach o podatku dochodowym (w UoPDOF i UoPDOP).

PRZYKŁAD

W UoR występuje określenie: *ulepszenia w obcych środkach trwałych*.

Ulepszenia w obcych środkach trwałych są szczególnym rodzajem ulepszenia, ponieważ dotyczą cudzego środka trwałego, używanego na podstawie umowy najmu czy dzierżawy, za zgodą jego właściciela. Koszty ulepszenia nie zwiększają dotychczasowej wartości początkowej środka trwałego, gdyż figuruje ona w księgach rachunkowych właściciela, a nie użytkownika ponoszącego nakłady. Ulepszeniem może być: przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja, adaptacja, modernizacja środka trwałego.

ZAPAMIĘTAJ

Środki trwałe są podzielone na 10 grup rodzajowych (KŚT), ponumerowanych od 0 do 9 (tab. 2.3).

Tabela 2.3. Klasyfikacja środków trwałych (KŚT)

Grupa 0	Grunty
Grupa 1	Budynki i lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu niemieszkalnego
Grupa 2	Obiekty inżynierii lądowej i wodnej
Grupa 3	Kotły i maszyny energetyczne
Grupa 4	Maszyny, urządzenia i aparaty ogólnego zastosowania
Grupa 5	Maszyny, urządzenia i aparaty specjalistyczne
Grupa 6	Urządzenia techniczne
Grupa 7	Środki transportu
Grupa 8	Narzędzia, przyrządy, ruchomości, wyposażenie, gdzie indziej niesklasyfikowane
Grupa 9	Inwentarz żywy

Źródło: Rozporządzenie Rady Ministrów z 10 grudnia 2010 roku w sprawie klasyfikacji środków trwałych (KŚT) (DzU z 2010 r. nr 242, poz. 1622)¹.

PRZYKŁAD

Czy na podstawie danych zawartych w tabeli bilansowej (tab. 2.1) można ustalić wartość początkową środków trwałych firmy WIR?

Wartość początkowa = wartość bilansowa środków trwałych + umorzenie

Wartość początkowa środków trwałych firmy WIR = 900 zł + 300 zł = 1200 zł.

PRZYKŁAD

Hurtownia zakupiła zestaw urządzeń pomiarowych o wartości 3400 zł. W której pozycji tabeli 2.2 będzie ujęta wartość tego zestawu urządzeń, gdy hurtownia zastosuje uproszczoną (jednorazową) metodę amortyzacji?

Odpowiedź. Zestaw urządzeń pomiarowych będzie traktowany księgowo tak samo jak zakupione materiały zarachowane w ciężar kosztów w miesiącu, w którym zostaną oddane do użytkowania. Wartość zestawu nie będzie zatem wykazana w bilansie.

¹ Szczegółowy wykaz znajduje się np. na stronie: <http://www.klasyfikacje.gofin.pl/kst/2,0.html>

W prawie podatkowym: UoPDOF – art. 22j ust. 2.

Art. 22j

(...)

2. Środki trwałe, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2 [z grupy 3–6 i 8 KŚT – uwaga Autorki], uznaje się za:

- 1) **używane** – jeżeli podatnik udowodni, że przed ich nabyciem były wykorzystywane co najmniej przez okres 6 miesięcy, lub
- 2) **ulepszone** – jeżeli przed wprowadzeniem do ewidencji wydatki poniesione przez podatnika na ich ulepszenie stanowiły co najmniej 20% wartości początkowej.

PRZYKŁAD

W firmie X zakupiony za 8100 zł środek trwały zakwalifikowano do grupy 8. KŚT. Przed wprowadzeniem do ewidencji środek trwały został ulepszony. Koszt ulepszenia wynosi 1900 zł. Czy poniesione koszty ulepszenia zwiększą wartość początkową środka trwałego? Czy koszt ulepszenia w innej kwocie, np. 1000 zł, wpłynie na zwiększenie wartości początkowej?

$$\frac{1900 \cdot 100}{8100} = 23,46\%$$

Koszt ulepszenia (1900 zł) stanowi więcej niż 20% pierwotnej wartości środka trwałego, co oznacza, że jego wartość początkowa zwiększyła się i wynosi 10 000 zł¹.

Gdyby koszt ulepszenia wynosił 1000 zł, tj. 12,35% pierwotnej wartości, wówczas zwiększyłaby się wartość użytkowa środka trwałego, ale nie zmieniłaby się jego wartość początkowa.

ĆWICZENIE

Jaka minimalna kwota kosztów ulepszenia spowodowałaby wzrost wartości początkowej opisanego wyżej środka trwałego?

PRZYKŁAD

1 grudnia br. w firmie WIR zakupiono i przekazano do użytkowania samochód dostawczy, który został zakwalifikowany do grupy 7. KŚT (symbol: 742). W załączniku do UoPDOF odszukano wysokość stawki amortyzacyjnej, wynoszącej 20% (metoda amortyzacji liniowej).

Jaki jest (księgowy) koszt zużycia samochodu po pierwszym miesiącu użytkowania, jeśli wiadomo, że samochód zakupiono za 70 000 zł? Jaka jest wartość samochodu na dzień 31 grudnia tego samego roku?

- amortyzacja roczna 70 000 zł · 20% = 14 000 zł
- amortyzacja miesięczna (umorzenie) 14 000 zł : 12 miesięcy = 1166,67 zł
- wartość netto na dzień 31 grudnia br. 70 000 zł – 1166,67 zł = 68 833,33 zł

ZAPAMIĘTAJ

Na moment bilansowy środki trwałe wycenia się wg cen nabycia lub kosztów wytworzenia albo wg wartości przeszacowanej (odpowiednio pomniejszonej albo powiększonej wartości początkowej).

Środki trwałe w budowie. Na koszty wytworzenia środka trwałego składają się różnego rodzaju wydatki, m.in. koszt opracowania dokumentacji, zakup materiałów, wykonawstwo. Efektem zakończenia procesu budowy jest przyjęcie środka do użytkowania i wykazanie go w bilansie jako środka trwałego w tabeli 2.2, poz. A.II.1. Natomiast niezakończony proces budowy środka trwałego powinien być wykazany w tabeli 2.2, poz. A.II.2.

Co trzeba wiedzieć o środkach trwałych w budowie?

- W ich skład może wchodzić – oprócz kosztów budowy, montażu czy ulepszenia już istniejącego środka trwałego – niepodlegający odliczeniu podatek VAT, podatek akcyzowy, a także koszt finansowy w czasie trwania budowy, czyli koszt obsługi zobowiązań (np. kredytów) zaciągniętych w celu sfinansowania budowy.
- Z różnych powodów mogą utracić wartość, np. gdy istnieje prawdopodobieństwo, że środek będący jeszcze w budowie nie przyniesie spodziewanych korzyści ekonomicznych.
- W bilansie są wyceniane w wysokości poniesionych kosztów, łącznie z kosztem obsługi kredytu i częściową utratą wartości w trakcie ich budowy.

¹ Zobacz w UoPDOF artykuł 22j.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 16.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

16) **środkach trwałych w budowie** – rozumie się przez to zaliczane do aktywów trwałych środki trwałe w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia już istniejącego środka trwałego.

PRZYKŁAD

Firma GAMA buduje we własnym zakresie środek trwały. Na koszty wytworzenia składają się: materiały, robocizna, amortyzacja i inne koszty w kwocie 17 000 zł. Na sfinansowanie budowy środka trwałego firma zaciągnęła kredyt w banku. W badanym momencie odsetki normalne od kredytu wynoszą 2000 zł, a odsetki za nieterminową spłatę kredytu – 400 zł. Czy odsetki powiększają koszty budowy środka trwałego?

Odpowiedź. Kredyt powinien być wykorzystany zgodnie z przeznaczeniem, a odsetki od kredytu powiększają koszt budowy środka trwałego. W badanym momencie koszt budowy środka trwałego wynosi 19 400 zł. Należy pamiętać, że odsetki karne nie są kosztami uzyskania przychodów.

WARTO WIEDZIEĆ

Zaliczki na środki trwałe w budowie – wypłacone (np. wykonawcom) kwoty pieniężne na budowane, montowane lub ulepszone środki trwałe. Okres rozliczenia zaliczek na środki trwałe w budowie jest dłuższy niż 12 miesięcy.

2.4. Należności długoterminowe

Podstawową cechą należności długoterminowych jest termin ich realizacji, tj. okres dłuższy niż 12 miesięcy, z wyjątkiem należności z tytułu dostaw i usług.

Co trzeba wiedzieć o należnościach długoterminowych?

- Należności powstałe w ciągu roku ujmuje się w księgach rachunkowych wg wartości nominalnej, a na moment bilansowy – w kwocie wymaganej zapłaty.
- W bilansie wykazuje się należności pewne, np. u leasingodawcy należności z tytułu leasingu finansowego.
- Należności niepewne powinny być z bilansu wyeliminowane poprzez dokonanie odpisów aktualizujących.
- Niepewne są należności przeterminowane, a także należności od dłużników postawionych w stan likwidacji i należności kwestionowane przez dłużników.
- Należności wyrażone w walutach obcych (w dniu ich powstania) ujmuje się w księgach rachunkowych po kursie średnim ustalonym przez NBP na dzień poprzedzający ten dzień, chyba że w zgłoszeniu celnym (lub innym dokumencie) został ustalony inny kurs.
- Na dzień bilansowy należności długo- i krótkoterminowe wyrażone w walucie obcej wycenia się wg obowiązującego na ten dzień średniego kursu, ustalonego dla danej waluty przez NBP.

PRZYKŁAD

W firmie GAMA należność długoterminowa wynosi 10 000 zł, a odpisy aktualizujące jej wartość (niepewną część tej należności) wynoszą 2500 zł. Od kwoty należności zagrożonej naliczono odsetki w kwocie 300 zł. Jaka jest bieżąca wartość należności?

Odpowiedź

Kwota należności – odpis aktualizujący = wartość bieżąca należności
 $(10\,000\text{ zł} + 300\text{ zł}) - 2500\text{ zł} = 7800\text{ zł}$

ZAPAMIĘTAJ

W bilansie należności długoterminowe są wykazywane wg ich wartości księgowej, pomniejszonej o odpisy aktualizujące ich wartość.

2.5. Inwestycje długoterminowe

Inwestycjami są aktywa, które nie biorą czynnego udziału w podstawowej działalności firmy, nie są użytkowane, zostały nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych w okresie dłuższym niż 12 miesięcy, np. dywidendy. Mogą mieć charakter praw finansowych lub charakter materialny, dlatego można je podzielić na inwestycje finansowe i niefinansowe. W bilansie inwestycje dzieli się na długoterminowe i krótkoterminowe.

Co trzeba wiedzieć o inwestycjach długoterminowych?

- W bilansie mogą występować jako: nieruchomości, wartości niematerialne i prawne oraz długoterminowe aktywa finansowe w postaci: udziałów lub akcji innych jednostek, papierów wartościowych (obligacje, prawo do otrzymania aktywów pieniężnych wynikające z kontraktu) i udzielonych długoterminowych pożyczek oraz innych inwestycji długoterminowych (dzieła sztuki, metale szlachetne).
- Wartości niematerialne i prawne oraz nieruchomości inwestycyjne nie są użytkowane przez firmę, zostały nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych, m.in. w postaci odsetek, czynszu, wzrostu ich wartości w czasie.
- Nieruchomości zaliczane do inwestycji są, wg prawa bilansowego i prawa podatkowego, amortyzowane na takich samych zasadach jak środki trwałe.
- Wartość nieruchomości zaliczanych do inwestycji powinna być aktualizowana w przypadku wystąpienia trwałej utraty wartości.
- Wprowadzenie do ewidencji nieruchomości należącej do inwestycji wycenia się wg ceny nabycia albo kosztu wytworzenia.
- Wartości niematerialne i prawne należące do inwestycji są ewidencjonowane analogicznie do wartości niematerialnych i prawnych, wykorzystywanych w działalności podstawowej.
- Wycena bilansowa nieruchomości zaliczanych do inwestycji może być dokonana wg wartości godziwej (rynkowej) lub wg ceny nabycia; natomiast wycena inwestycji finansowych – wg ceny godziwej (realnej, rynkowej).

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 17.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

- 17) **inwestycjach** – rozumie się przez to aktywa posiadane przez jednostkę w celu osiągnięcia z nich korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej, a w szczególności aktywa finansowe oraz te nieruchomości i wartości niematerialne i prawne, które nie są użytkowane przez jednostkę, lecz są posiadane przez nią w celu osiągnięcia tych korzyści. W przypadku zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji przez inwestycje rozumie się lokaty.

PRZYKŁAD

Firma WIR posiada dwa garaże A i B. Garaż A jest przeznaczony na potrzeby własne, a garaż B został wynajęty obcej jednostce. W której pozycji tabeli 2.2 zostaną umieszczone garaże wg ich wartości bilansowej? Odpowiedź. Garaż A zostanie umieszczony w pozycji A. II.1b (Rzeczowe aktywa trwałe: budynki), garaż B – w pozycji A.IV.1 (Inwestycje długoterminowe: nieruchomości).

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 17.

Na podstawie cytowanego przepisu i tabeli 2.2, ustal czy firma może wykazać samochód dostawczy jako inwestycję.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 24.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

- 24) **aktywach finansowych** – rozumie się przez to aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach.

ĆWICZENIE

Odszukaj w UoR definicję instrumentów kapitałowych.

PRZYKŁAD

Spółka B zakupiła 50 akcji spółki C w celu lokaty kapitału. Cena zakupu wynosi 100 zł/akcję. Jaki wynik finansowy uzyska spółka B w określonym czasie, jeśli wiadomo, że:

- sprzedano 10 akcji w cenie o 50% wyższej od ceny zakupu,
- dywidenda wynosi 120 zł, a podatek dochodowy od dywidendy – 19% ?

Obliczenia.

1) wartość akcji w cenie zakupu: 50 akcji · 100 zł = 5000 zł

2) zarachowana dywidenda:

– należność	120 zł
– podatek dochodowy 19% · 120 zł = 22,80 zł	~ 23 zł

3) sprzedaż akcji 10 akcji · 150 zł = 1 500 zł

4) rozchód sprzedanych akcji 10 akcji po 100 zł 1 000 zł

Wynik finansowy:

Przychody finansowe 1 500 zł + 120 zł = 1 620 zł

Koszty finansowe – 1 000 zł

Zysk brutto 620 zł

– podatek dochodowy – 23 zł

Zysk netto 597 zł

PRZYKŁAD

Firma WIR pożyczyła firmie ESKA 30 000 zł. Z umowy wynika, że pożyczka powinna być spłacona jednorazowo po 24 miesiącach wraz odsetkami w wysokości 11% za cały okres. Jaka jest wartość korzyści ekonomicznych w postaci odsetek?

Odpowiedź. 11% · 30 000 zł = 3300 zł (przychody finansowe).

ZAPAMIĘTAJ

Wycena bilansowa inwestycji finansowych długoterminowych może być przeprowadzona wg ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości albo wg ceny godziwej. Wartość godziwa jest najczęściej wyrażana w cenie rynkowej.

2.6. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe

Długoterminowymi rozliczeniami międzyokresowymi są nierozliczone nakłady przyszłych okresów, czyli kwoty pozostające do rozliczenia w terminie dłuższym niż 1 rok. Z rozliczeniami międzyokresowymi wiązą się dwa określenia:

- wartość bilansowa aktywów (wynika z ksiąg rachunkowych),
- wartość podatkowa aktywów (wynika z postanowień prawa podatkowego, zwłaszcza w odniesieniu do kosztów uzyskania przychodów podatkowych).

Różnica pomiędzy tymi wartościami może być przejściowo dodatnia albo ujemna. Ujemna różnica oznacza kwoty pozostające do rozliczenia w późniejszym terminie i jest wykazywana w aktywach bilansu. W odwrotnym przypadku należy w utworzyć rezerwę i wykazać tę rezerwę w pasywach bilansu.

Co trzeba wiedzieć o długoterminowych rozliczeniach?

- W aktywach bilansu występują w dwóch grupach – jako *aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego* oraz *inne rozliczenia*. W pierwszej grupie (tab. 2.2, poz. A.V.1) umieszcza się ujemną różnicę *między podatkiem księgowym a podatkiem fiskalnym* (w odwrotnym przypadku – dodatnią różnicę umieszcza się w pasywach jako rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego).
- Wiązą się z wyliczaniem kwoty **podatku dochodowego księgowego**, obciążającego wynik finansowy brutto:
  - podatek dochodowy jest obliczany jako różnica pomiędzy przychodami a kosztami uzyskania tych przychodów,
  - aby prawidłowo wyliczyć kwotę podatku dochodowego należy zweryfikować wartość przychodów i kosztów zarejestrowanych na kontach księgowych,
  - podatek księgowy składa się z dwóch elementów: z podatku dochodowego fiskalnego (bieżącego, zapłaconego) i odroczonego podatku dochodowego,
  - odroczonego podatku dochodowego odzwierciedla przyszłe skutki finansowe; jest to kwota do odliczenia w przyszłości od podatku dochodowego,
  - odroczonego podatku dochodowego jest wynikiem ustalonej różnicy pomiędzy wartością bilansową aktywów i zobowiązań a ich wartością podatkową;

- **Podatek dochodowy (fiskalny)** jest obowiązkowym obciążeniem zysku brutto; przed wyliczeniem kwoty podatku dochodowego (fiskalnego) należy skorygować wydatki i przychody, tzn. **doliczyć** wydatki niezaliczane do kosztów uzyskania przychodów (k.u.p.) i **odliczyć** przychody nieuwzględniane dla celów podatkowych; korekty te mogą mieć charakter stały lub przejściowy¹.
- Firma ustala odroczony podatek dochodowy w postaci aktywów lub rezerw; aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazują kwotę, którą należy odliczyć w przyszłości od podatku dochodowego.
- W drugiej grupie długoterminowych rozliczeń międzyokresowych (tab. 2.2, poz. A.V.2 Inne rozliczenia) ujemnie się m.in. opłacony z góry czynsz za okres przekraczający 12 miesięcy.

W prawie bilansowym: UoR, art. 37 ust. 1–5.

Art. 37

1. W związku z przejściowymi różnicami między wykazywaną w księgach rachunkowych wartością aktywów i pasywów a ich wartością podatkową oraz stratą podatkową możliwą do odliczenia w przyszłości, jednostka tworzy rezerwę i ustala aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, którego jest podatnikiem.
2. Wartość podatkowa aktywów jest to kwota wpływająca na pomniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przypadku uzyskania z nich, w sposób pośredni lub bezpośredni, korzyści ekonomicznych. Jeżeli uzyskanie korzyści ekonomicznych z tytułu określonych aktywów nie powoduje pomniejszenia podstawy obliczenia podatku dochodowego, to wartość podatkowa aktywów jest ich wartością księgową.
3. Wartością podatkową pasywów jest ich wartość księgową pomniejszona o kwoty, które w przyszłości pomniejszą podstawę podatku dochodowego.
4. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności.
5. Rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

TEST – dotyczy UoR, art. 37 ust. 1–5.

- Wpisz brakujące wyrazy: **powiększenie** lub **zmniejszenie** w odpowiedniej formie gramatycznej.
Wartość podatkowa aktywów jest to kwota wpływająca na _____ podstawy obliczenia podatku dochodowego, w przypadku uzyskania z nich korzyści ekonomicznych.
Wartość podatkowa aktywów jest ich wartością księgową, gdy uzyskane z tych aktywów korzyści ekonomiczne nie powodują _____ podstawy obliczenia podatku dochodowego.
Wartością podatkową pasywów jest ich wartość księgową _____ o kwoty, które w przyszłości pomniejszą podstawę podatku dochodowego.
  - Wpisz brakujące określenia: **ujemne różnice przejściowe** lub **dodatnie różnice przejściowe** w odpowiedniej formie gramatycznej.
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z _____. Rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem _____, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.
  - Wpisz brakujące określenie: **odliczyć od podstawy opodatkowania** lub **doliczyć do podstawy opodatkowania**.
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzone są również w związku ze stratą podatkową, którą można w przyszłości _____.
- Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.**

Jeśli wartość bilansowa składnika aktywów < wartość podatkowa składnika aktywów = **ujemna różnica przejściowa w AKTYWACH**.

Jeśli wartość bilansowa składnika pasywów > wartość podatkowa składnika pasywów = **ujemna różnica przejściowa w PASYWACH**.

¹ Szerzej na ten temat w podręczniku G. Borowskiej i I. Frymark, *Księgowość i kalkulacja*, cz. 1, WSIP, Warszawa 2013.

PRZYKŁAD

W firmie ALFA dokonano aktualizacji wartości środka trwałego w związku z częściową utratą jego wartości: cena nabycia (wartość początkowa) wynosi 7000 zł; dotychczasowe umorzenie 2000 zł; odpis aktualizujący 3500 zł (nieuznany jako koszt uzyskania przychodów); podatek dochodowy – 19%.

Obliczenia:

- $7000\text{ zł} - 2000\text{ zł} - 3500\text{ zł} = 1500\text{ zł}$ (wartość bilansowa środka trwałego),
- $7000\text{ zł} - 2000\text{ zł} = 5000\text{ zł}$ (wartość podatkowa środka trwałego),
- ujemna różnica **w aktywach** – 3500 zł ($1500\text{ zł} - 5000\text{ zł} = -3500\text{ zł}$).

Ustalenie kwoty odroczonego podatku dochodowego:

19% od 3500 zł = 285 zł (tab. 2.2, Aktywa trwałe: poz. A.V.1 Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego).

PRZYKŁAD

W firmie BETA utworzono rezerwę na naprawy gwarancyjne, podatek dochodowy – 19%:

- rezerwa bilansowa 10 000,00 zł
- rezerwa podatkowa 0,00 zł
- ujemna różnica przejściowa **w pasywach** 10 000,00 zł

Ustalenie wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego:

19% od 10 000 zł = 1900,00 zł (tab. 2.2 Aktywa trwałe: poz. A.V.1 Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego).

WARTO WIEDZIEĆ

W przypadku, gdy roczne sprawozdanie finansowe nie podlega obowiązkowi badania i ogłoszenia, to firma może odstąpić od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.¹

PRZYKŁAD

Firma GAMMA zaciągnęła kredyt w kwocie 30 000 zł na 18 miesięcy. Oprocentowanie za cały okres wynosi 3000 zł – razem do spłaty 33 000 zł. Odsetki będą płatne na koniec pierwszego roku w kwocie 2000 zł, a pozostałe po 18 miesiącach.

Ustalenie wartości rozliczeń międzyokresowych czynnych:

- kwota kredytu 30 000 zł
- naliczone „z góry” odsetki 3 000 zł
- odsetki za br. 2 000 zł
- kwota rozliczeń międzyokresowych 1 000 zł (tab. 2.2: Aktywa trwałe poz. A.V.2. Inne rozliczenia).

¹ UoR, art. 37 ust. 10.

3

Aktywa obrotowe w bilansie

POZNASZ

- funkcje aktywów obrotowych w przedsiębiorstwie oraz ich klasyfikację w układzie bilansowym;
- metody wyceny aktywów obrotowych w trakcie roku i w momencie bilansowym.

Aktywa obrotowe pełnią w przedsiębiorstwie inną funkcję niż aktywa trwałe. Obejmują środki pieniężne oraz aktywa łatwo wymienne na gotówkę podczas cyklu gospodarczego i podlegają stałemu odtwarzaniu. Z materiałów powstają produkty, a uzyskane z ich sprzedaży środki pieniężne są przeznaczane na zakup materiałów i na rozwój firmy.

ZAPAMIĘTAJ

Głównym kryterium podziału aktywów obrotowych jest kryterium czasowe, tj. okres poniżej 12 miesięcy, a dla niektórych z nich (dla zapasów i należności) przyjęto umownie okres przekraczający 12 miesięcy. Aktywa pieniężne nie mają ograniczenia czasowego. Aktywa obrotowe przedsiębiorstwa mogą znacząco zmienić swoją strukturę nawet z dnia na dzień.

Co trzeba wiedzieć o aktywach obrotowych firmy?

- Stanowią zasadniczą część aktywów firmy.
- Zmieniają się nieustannie, są płynne – można je stosunkowo łatwo zamienić na gotówkę.

W bilansie aktywa obrotowe występują w czterech grupach: zapasy, należności krótkoterminowe, inwestycje krótkoterminowe, krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe (tab. 3.1).

Tabela 3.1. Aktywa obrotowe

Aktywa obrotowe	
B. Aktywa obrotowe I. Zapasy 1. Materiały 2. Półprodukty i produkty w toku 3. Produkty gotowe 4. Towary 5. Zaliczki na dostawy II. Należności krótkoterminowe 1. Należności od jednostek powiązanych 2. Należności od pozostałych jednostek a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty: – do 12 miesięcy – powyżej 12 miesięcy b) z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń c) inne d) dochodzone na drodze sądowej	III. Inwestycje krótkoterminowe 1. Krótkoterminowe aktywa finansowe a) w jednostkach powiązanych – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne krótkoterminowe aktywa finansowe b) w pozostałych jednostkach a) udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne krótkoterminowe aktywa finansowe c) środki pieniężne i inne aktywa pieniężne – środki pieniężne w kasie i na rachunkach – inne środki pieniężne – inne aktywa pieniężne 2. Inne inwestycje krótkoterminowe IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe Razem aktywa obrotowe

Źródło: fragment załącznika 1. do UoR (DzU z dnia 11 marca 2013 r., poz. 330).

3.1. Zapasy

Zapasy (rzeczowe aktywa obrotowe) obejmują w przedsiębiorstwie następujące zasoby: materiały, produkty gotowe, produkty w toku produkcji, półprodukty oraz towary. W bilansie do zapasów zostały włączone **zaliczki na dostawy** (tab. 3.1., poz. B.I.5).

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 19.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

19) **rzeczowych aktywach obrotowych** – rozumie się przez to materiały nabyte w celu zużycia na własne potrzeby, wytworzone lub przetworzone przez jednostkę produkty gotowe (wyroby i usługi) zdadne do sprzedaży lub w toku produkcji, półprodukty oraz towary nabyte w celu odprzedaży w stanie nieprzetworzonym.

TEST – dotyczy UoR art. 3 ust. 1 pkt 19.

Zapoznaj się z treścią cytowanego przepisu i udziel odpowiedzi na pytanie: Czy firma może sprzedawać nabyte materiały?

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

Co trzeba wiedzieć o zapasach?

- Są przeznaczone do zbycia lub zużycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub normalnego cyklu gospodarczego danej firmy, jeśli trwa on dłużej niż 12 miesięcy.
- Są kupowane, przetwarzane, sprzedawane; to najmniej płynne aktywa obrotowe, które unieruchamiają kapitał; określane jako koszty niewykorzystanych możliwości (koszty alternatywne).
- Zakupione **materiały i towary** są wyceniane w ciągu roku w rzeczywistej cenie nabycia, tj. w cenie zakupu powiększonej o koszty związane z zakupem, np. o koszty transportu, załadunku, ubezpieczenia w walucie krajowej lub obcej.
- Materiały i towary mogą być wyceniane w cenach zakupu, jeśli nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego (koszty zakupu są wówczas kosztami okresu, w którym zostały poniesione).
- W bilansie zapasy są wyceniane wg zasady ostrożnej wyceny, tj. wg ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, lecz nie wyższych (na dzień bilansowy) od ich ceny sprzedaży netto.

PRZYKŁAD

Firma handlowa ZETA zakupiła towar B – cena zakupu, cena nabycia i cena sprzedaży przedstawiają się następująco:

• wartość w cenie zakupu	200,00 zł
• koszty transportu	+ 60,00 zł
• cena nabycia netto	260,00 zł
• VAT 23% (do odliczenia)	+ 59,80 zł
• cena nabycia brutto	319,80 zł

Przewidywana cena sprzedaży towaru B:

• cena nabycia netto	260,00 zł
• marża 20% (260 zł · 20%)	+ 52,00 zł
• cena sprzedaży netto	312,00 zł
• VAT 23% (260 zł · 23%)	+ 71,76 zł
• cena sprzedaży brutto	383,76 zł

PRZYKŁAD

Firma ZETA (dane w poprzednim przykładzie) może ewidencjonować towary wg jednego z niżej przedstawionych wariantów wyceny:

Wariant I – wg ceny zakupu:

Zobowiązanie wobec dostawcy	319,80 zł
Towary	200,00 zł
Usługi obce (koszty zakupu)	60,00 zł
VAT naliczony 23% (od kwoty 260 zł)	59,80 zł

Wariant II – wg ceny nabycia:

Zobowiązanie wobec dostawcy (w tym naliczony VAT: 59,80 zł)	319,80 zł
Towary (cena zakupu + koszty transportu)	260,00 zł

Wariant III – wg ceny sprzedaży netto:

Zobowiązanie wobec dostawcy (w tym naliczony VAT: 59,80 zł)	319,80 zł
Towary (cena nabycia + marża 20%)	312,00 zł
Odchylenia od cen ewidencyjnych – marża	52,00 zł

Wariant IV – wg ceny sprzedaży brutto:

Zobowiązanie wobec dostawcy (w tym naliczony VAT: 59,80 zł)	319,80 zł
Towary (cena sprzedaży netto + VAT należny 23%)	383,76 zł
Odchylenia od cen ewidencyjnych – marża	52,00 zł
Odchylenia od cen ewidencyjnych – VAT	71,76 zł

Stałe ceny ewidencyjne zapasów. Przepisy ustawy o rachunkowości (UoR) dopuszczają wycenę zapasów w cenach innych niż rzeczywista. Mogą to być tzw. stałe ceny ewidencyjne:

- dla materiałów – oparte na przeciętnych cenach zakupu z poprzedniego okresu,
- dla towarów – oparte na przeciętnych cenach sprzedaży (detalicznych lub hurtowych),
- wyroby gotowe – przy przyjęciu z produkcji – mogą być wycenione wg planowanych kosztów.

ZAPAMIĘTAJ

Różnice (odchylenia) pomiędzy przyjętymi cenami ewidencyjnymi (stałymi) a cenami rzeczywistymi są ujmowane na odrębnych kontach o nazwie *Odchylenia od cen ewidencyjnych*. Odchylenia na koniec okresu rozlicza się jako odchylenia przeciętne:

- przypadające na rozchodowane materiały, towary, wyroby gotowe,
- przypadające na zapasy.

Na dzień bilansowy wartość zapasów ujmowanych w stałych cenach ewidencyjnych wycenia się wg rzeczywistego kosztu wytworzenia i wg cen nabycia. Wycena bilansowa nie może być wyższa od ceny sprzedaży netto, tj. ceny sprzedaży możliwej do uzyskania na ten dzień.

PRZYKŁAD

Firma DELTA ewidencjonuje materiały w stałych cenach ewidencyjnych. Zakupiono 1000 szt. materiału Z po 3 zł. Stała cena ewidencyjna wynosi 2,50 zł. Wycena zakupionych materiałów:

w stałej cenie ewidencyjnej	1000 szt. · 2,50 zł = 2500 zł	
odchylenia od cen ewidencyjnych	500 zł	Dt 341 ^{*)}
w rzeczywistej cenie zakupu	2500 zł + 500 zł = 3000 zł	

^{*)} 341 *Odchylenia od cen ewidencyjnych materiałów*

ZAPAMIĘTAJ

Jeżeli firma prowadzi ewidencję zapasów w cenach rzeczywistych, to wszystkie przychody wycenia się w cenach rzeczywistych, a rozchody (materiałów, towarów) również wg cen rzeczywistych metodą LIFO, FIFO i cen przeciętnych.

W przypadku stosowania stałych cen ewidencyjnych wszystkie przychody i rozchody wycenia się w stałych cenach ewidencyjnych.

Wycena rozchodu materiałów wg cen rzeczywistych. Ceny materiałów i towarów zmieniają się w czasie, co powoduje, że przychód tego samego materiału (towaru) odbywa się wg różnych cen zakupu. Przy rozchodzie tych materiałów stosuje się różne metody wyceny: metodę FIFO (pierwsze weszło–pierwsze wyszło), LIFO (ostatnie weszło – pierwsze wyszło) lub wycenę wg cen przeciętnych.

PRZYKŁAD

Hurtownia ANNA zakupiła towar C w trzech partiach:

100 szt. · 5 zł =	500 zł
300 szt. · 6 zł =	1 800 zł
<u>500 szt. · 8 zł =</u>	<u>4 000 zł</u>
900 szt.	6 300 zł

Na koniec okresu stwierdzono (inventaryzacja), że zapas towaru C wynosi 200 szt. (sprzedaż 700 szt.).

Obliczenie wartości sprzedanych 700 szt. towaru C **wg metody FIFO**:

$$100 \text{ szt.} \cdot 5 \text{ zł} = 500 \text{ zł}$$

$$300 \text{ szt.} \cdot 6 \text{ zł} = 1\,800 \text{ zł}$$

$$\underline{300 \text{ szt.} \cdot 8 \text{ zł} = 2\,400 \text{ zł}}$$

$$700 \text{ szt.} \quad 4\,700 \text{ zł}$$

$$\text{Wartość zapasu: } 200 \text{ szt.} \cdot 8 \text{ zł} = 1\,600 \text{ zł}$$

Obliczenie wartości sprzedanych 700 szt. towaru C **wg metody LIFO**:

$$500 \text{ szt.} \cdot 8 \text{ zł} = 4\,000 \text{ zł}$$

$$\underline{200 \text{ szt.} \cdot 6 \text{ zł} = 1\,200 \text{ zł}}$$

$$700 \text{ szt.} \quad 5\,200 \text{ zł}$$

Wartość zapasu:

$$100 \text{ szt.} \cdot 6 \text{ zł} = 600 \text{ zł}$$

$$\underline{100 \text{ szt.} \cdot 5 \text{ zł} = 500 \text{ zł}}$$

$$200 \text{ szt.} \quad 1\,100 \text{ zł}$$

Obliczenie wartości sprzedanych 700 szt. towaru C **wg cen przeciętnych**:

$$\text{cena przeciętna:} \quad 6\,300 \text{ zł} : 900 \text{ szt.} = 7 \text{ zł}$$

$$\text{wartość sprzedaży:} \quad 700 \text{ szt.} \cdot 7 \text{ zł} = 4\,900 \text{ zł}$$

$$\text{wartość zapasu:} \quad 200 \text{ szt.} \cdot 7 \text{ zł} = \underline{1\,400 \text{ zł}}$$

$$\text{razem} \quad 6\,300 \text{ zł}$$

Zestawienie:	FIFO	LIFO	Ceny przeciętne
wartość sprzedaży	4 700 zł	5 200 zł	4 900 zł
wartość zapasu	1 600 zł	1 100 zł	1 400 zł
razem	6 300 zł	6 300 zł	6 300 zł

Powyższe obliczenia wskazują, że bez względu na wybraną metodę wyceny, wartość sprzedanych towarów i wartość zapasu znajdującego się w magazynie, jest taka sama (6300 zł).

ZAPAMIĘTAJ

Wycena bilansowa zapasów. W bilansie należy wykazać wartość zapasów w rzeczywistej wartości, czyli porównać cenę nabycia towarów (materiałów) z ceną sprzedaży netto i wybrać cenę niższą. Trzeba również uwzględnić utratę wartości towarów na skutek zmniejszenia wartości użytkowej lub handlowej.

PRZYKŁAD

Hurtownia EWA stosuje wycenę towarów w cenie nabycia, a rozchód – w cenach przeciętnych. Wartość zapasu towaru C wynosi 1400 zł, a utrata wartości na dzień bilansowy została ustalona w kwocie 100 zł, zaliczona do pozostałych kosztów operacyjnych.

Towary	1 400 zł	
Odpisy aktualizujące wartość towarów (zmniejszające)	100 zł	Dt765/Ct 350 ^{*)}
Wartość bilansowa towaru C (1400 zł – 100 zł)	1 300 zł	

^{*)} 765 Pozostałe koszty operacyjne; 350 Odpisy aktualizujące wartość zapasów

W przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość zapasów, równowartość odpisów (całość lub część) należy zaliczyć do pozostałych przychodów operacyjnych.

PRZYKŁAD

W hurtowni EWA (dane z poprzedniego przykładu) przywrócono utraconą część wartości towaru C w kwocie 100 zł.

Towary	1 300 zł	
Odpisy aktualizujące wartość towarów (zwiększające)	100 zł	Dt350 /Ct 760 ^{*)}
Wartość bilansowa towaru C (1300 zł +100 zł)	1 400 zł	

^{*)} 350 Odpisy aktualizujące wartość zapasów; 760 Pozostałe przychody operacyjne

Wyroby gotowe i usługi. Wytworzone wyroby i usługi są wyceniane w koszcie wytworzenia. Na koszt wytworzenia składają się koszty bezpośrednie oraz uzasadniona część kosztów pośrednich związanych z wytwarzaniem danego produktu. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie kosztu wytworzenia produktu, wówczas podstawą wyceny jest cena sprzedaży netto takiego samego lub podobnego produktu (cenę tę pomniejsza się o przeciętnie osiągnięty zysk brutto przy sprzedaży produktu).

Wycena **produktu w toku** obejmuje stopień jego przetworzenia, np. produkt wykonany w 25%. Produkty w toku można wyceniać w wysokości tylko bezpośrednich kosztów wytworzenia lub tylko materiałów bezpośrednich.

PRZYKŁAD

Wycena wyrobu S wg kosztu wytworzenia w firmie GROBLA. W wyniku kalkulacji ustalono, że koszt wytworzenia wynosi:

• koszty produkcyjne bezpośrednie	300 zł
• koszty produkcyjne pośrednie	<u>40 zł</u>
• techniczny koszt wytworzenia wyrobu S (TKW)	340 zł
• produkt w toku, przetworzony w 25% ($340 \text{ zł} \cdot 25\%$)	85 zł

Co trzeba wiedzieć o wyrobach gotowych?

- Ustalenie ich rzeczywistego kosztu wytworzenia jest w praktyce możliwe dopiero po przeprowadzeniu czynności kalkulacyjnych, dlatego na bieżąco są one wyceniane wg kosztu planowanego.
- Planowany koszt ich wytworzenia staje się ceną ewidencyjną (stałą, nierzeczywistą).
- Na koniec miesiąca różnice pomiędzy planowanym a rzeczywistym kosztem ich wytworzenia są ujmowane na koncie 621 *Odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów*, które jest kontem korygującym do konta 601 *Wyroby gotowe*.
- Rozchód sprzedanych wyrobów gotowych, podobnie jak towarów, wycenia się metodą FIFO, LIFO i cen przeciętnych.
- Rozliczenie odchyłeń od cen ewidencyjnych wyrobów polega na ustaleniu kwoty odchyłeń, przypadającej na sprzedane wyroby gotowe i na wyroby pozostające w magazynie (zapas).

PRZYKŁAD

W firmie GROS spółce z o.o. rzeczywisty techniczny koszt wytworzenia wyrobów G wynosi 8000 zł. Do magazynu przyjęto 100 szt. wyrobu G wg kosztu planowanego (cena ewidencyjna) po 11 zł, a z przeprowadzonej kalkulacji wynika, że rzeczywisty koszt 1 szt. wyrobu (TKW) wynosi 10 zł.

Obliczenie odchyłeń od cen ewidencyjnych wyrobu G:

• wartość w cenach ewidencyjnych	600 szt. · 11 zł =	6 600 zł
• wartość wg TKW	600 szt. · 10 zł =	<u>- 6 000 zł</u>
• odchylenia od cen ewidencyjnych Ct 621 ^{*)}		600 zł
• wartość produkcji w toku	8000 zł - 6000 zł =	2 000 zł

^{*)} 621 *Odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów*

PRZYKŁAD

Firma GROS (dane w poprzednim przykładzie) sprzedała 200 szt. wyrobu G. Na koniec miesiąca rozliczono odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów:

• wartość sprzedaży w cenach ewidencyjnych	200 szt. · 11 zł =	2 200 zł
• wartość sprzedaży wg rzeczywistego kosztu wytworzonego	200 szt. · 10 zł =	2 000 zł
• odchylenia przypadające na sprzedane wyroby	2200 zł - 2000 zł =	200 zł
• wartość odchyłeń przypadających na zapas wyrobu C:		
– odchylenia ogółem		600 zł
– odchylenia przypadające na sprzedane wyroby (Dt 621)		<u>- 200 zł</u>
– odchylenia przypadające na zapas wyrobów w magazynie		400 zł
• stan wyrobu G w magazynie	600 szt. - 200 szt =	400 szt.
• wycena bilansowa wyrobu G	400 szt. · 10 zł =	400 zł

ZAPAMIĘTAJ

Na dzień bilansowy wycena wyrobów gotowych jest doprowadzana do ich wartości wg kosztów wytworzenia, nie wyższych od cen sprzedaży netto na ten dzień, tzn. ceny sprzedaży możliwej do uzyskania. W wycenie bilansowej wyrobów gotowych należy uwzględnić ewentualną utratę ich wartości użytkowej lub handlowej (aktualizacja wartości).

3.2. Należności krótkoterminowe

Należności krótkoterminowe to prawa podmiotu gospodarczego do otrzymania określonych świadczeń w wyznaczonym terminie, nieprzekraczającym 12 miesięcy. Należności powstałe w ciągu roku są ujmowane w księgach rachunkowych wg wartości nominalnej, a na moment bilansowy – w kwocie wymaganej zapłaty.

Nigdy nie ma pewności, że należności zostaną ściągnięte. Z tego powodu suma należności może być pomniejszana (aktualizowana). W UoR wymieniono kilka sytuacji, które wskazują na zagrożenie ściągnięcia należności¹, np. należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości; należności, z których spłatą dłużnik zalega, a prawdopodobieństwo spłaty jest niewielkie. Należności niepewne powinny być z bilansu eliminowane poprzez odpisy aktualizacyjne.

WARTO WIEDZIEĆ

Typowymi należnościami krótkoterminowymi w przedsiębiorstwie są:

- należności od odbiorców – z tytułu sprzedaży towarów, wyrobów gotowych i usług,
- należności publicznoprawne – z tytułu dotacji, nadpłaconego podatku, nadpłaconych składek ZUS,
- należności dochodzone na drodze sądowej – nieuznane przez odbiorców,
- należności od pracowników – nierozliczone zaliczki,
- pozostałe należności – np. z tytułu odszkodowania.

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 18c.

Art. 3

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

18) aktywach obrotowych – rozumie się przez to tę część aktywów jednostki, które w przypadku:

(...)

c) **należności krótkoterminowych** – obejmują ogół należności z tytułu dostaw i usług oraz całość lub część należności z innych tytułów niezaliczonych do aktywów finansowych, a które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego.

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 18c.

Należności z tytułu dostaw i usług należy umieścić w tabeli 3.1 w pozycji: _____, natomiast należności dochodzone na drodze sądowej – w pozycji: _____.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

Co trzeba wiedzieć o należnościach krótkoterminowych?

- Są to sumy pieniężne należne od innych podmiotów, wymagalne w okresie krótszym niż 12 miesięcy, z wyjątkiem należności z tytułu dostaw i usług, które zawsze, bez względu na termin wymagalności, zalicza się do należności krótkoterminowych.
- Należności z tytułu dostaw i usług są w bilansie podzielone na dwie części: o okresie spłaty do 12 miesięcy i powyżej 12 miesięcy (tab. 3.1).
- Przy wycenie na dzień bilansowy należy zachować ostrożność polegającą na uwzględnieniu stopnia prawdopodobieństwa ich spłaty.
- Są wyceniane w kwocie wymagającej zapłaty, powiększonej o należne (umowne) odsetki z tytułu nieuregulowania ich w terminie.
- Należność nieściągalną należy usunąć z bilansu.
- W przypadku należności zagrożonej należy uwzględnić utratę jej wartości (dokonać odpisu aktualizującego i pomniejszyć o tę kwotę wartość należności²).
- W przypadku należności wyrażonych w walutach obcych ich wartość jest zależna od kursu walut ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP).
- Nie rzadziej niż na dzień bilansowy wycenia się należności wyrażone w walutach obcych (po obowiązującym na ten dzień średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez NBP).

¹ UoR, art. 35b ust. 1.

² UoR, art. 28 ust. 1 pkt 7 (załącznik 3. w podręczniku).

- W momencie zapłaty należności wyrażonej w walucie obcej stosuje się kurs średni z dnia poprzedzającego ten dzień, pod warunkiem że firma posiada konto walutowe; jeśli firma nie posiada konta walutowego i następuje jednocześnie sprzedaż waluty bankowi, wówczas należy zastosować kurs kupna banku.
- Dodatkowo różnice kursowe stanowią przychody finansowe, a różnice ujemne powiększają koszty finansowe.

PRZYKŁAD

Firma CARO sprzedała kontrahentowi z Niemiec towar o wartości 1000 euro. Towar wydano z magazynu 10 lipca 2013 r. i w tym samym dniu wystawiono fakturę sprzedaży. Należność wpłynęła na konto walutowe firmy CARO w dniu 19 lipca 2013 r. Jak wycenić powstałą należność w walucie polskiej?

Kurs średni NBP dla euro:

9 lipca 2013 r. – 4,3234 (dzień poprzedzający datę wystawienia faktury),

18 lipca 2013 r. – 4,1294 (dzień poprzedzający datę zapłaty).

Obliczenia (firma posiada konto walutowe):

1. Faktura sprzedaży 1000 euro · 4,3234 zł = 4323,40 zł
2. Wpływ należności na rachunek walutowy: 1000 euro · 4,1294 = 4129,40 zł   Dt 131-1^{*)}
3. Różnica kursowa (rozliczenie wpłaty): 4129,40 zł – 4323,40 zł = – 194 zł   Dt 755^{**)}

^{*)} 131-1 *Rachunek środków pieniężnych w walutach obcych (Rachunek dewizowy);*

^{**)} 755 *Koszty finansowe*

PRZYKŁAD

Kontrahent z Niemiec (dane liczbowe z poprzedniego przykładu) wpłacił należność na konto złotówkowe i bank odkupił walutę. Kurs kupna banku w dniu wpływu należności wynosił 4,2047 zł/euro.

Obliczenia (firma nie posiada konta walutowego):

1. Faktura sprzedaży 1000 euro · 4,3234 zł = 4 323,40 zł
2. Wpływ należności na rachunek bieżący: 1000 euro · 4,2047 = 4 204,70 zł   Dt 131^{*)}
3. Różnica kursowa (rozliczenie wpłaty): 4204,70 zł – 4323,40 zł = –118,70 zł   Dt 755^{**)}

^{*)} 131 *Rachunek bieżący*

^{**)} 755 *Koszty finansowe*.

W prawie bilansowym: UoR, art. 21 ust. 3.

Art. 21

(...)

3. Dowód księgowy opiewający na waluty obce powinien zawierać przeliczenie ich wartości na walutę polską według kursu obowiązującego w dniu przeprowadzenia operacji gospodarczej. Wynik przeliczenia zamieszcza się bezpośrednio na dowodzie, chyba że system przetwarzania danych zapewnia automatyczne przeliczenie walut obcych na walutę polską, a wykonanie tego przeliczenia potwierdza odpowiedni wydruk.

ĆWICZENIE

Zmień datę zdarzeń opisanych w firmie CARO (dwa poprzednie przykłady), np. na dziesiąty i dziewiętnasty dzień ubiegłego miesiąca. Oblicz różnice kursowe dotyczące:

- wpływu należności na rachunek walutowy firmy CARO,
- wpływu należności na konto złotówkowe, gdy firma nie posiada konta walutowego i walutę obcą odkupił bank¹.

PRZYKŁAD

Firma ODA posiada należności od odbiorców. W końcu okresu uznano 10% należności za zagrożone, dokonano odpisu aktualizującego wartość należności:

- kwota należności   6000 zł
- odpis na należności nieściągalne 10%   600 zł   Dt 765 / Ct 260^{*)}
- kwota należności na dzień bilansowy   6000 zł – 600 zł = 5400 zł.

^{*)} 765 *Pozostałe koszty operacyjne* 260 *Odpisy aktualizujące rozrachunki (należności)*

¹ Archiwum kursu walut, np. na stronie: <http://www.kursy-walut-archiwum.mybank.pl/>

W prawie podatkowym. Odpisy na należności nieściągalne nie stanowią kosztu uzyskania przychodów, a więc powiększają podstawę obliczenia podatku dochodowego.

PRZYKŁAD

W ciągu bieżącego okresu ustała przyczyna, dla której firma ODA dokonała odpisu aktualizującego należności (dane w przykładzie poprzednim).

- odpis aktualizujący należności 600 zł Dt 260/Ct 760*
- bieżąca wartość należności 6000 zł – 600 zł + 600 zł = 6000 zł.

* *Gdy ustaje przyczyna, dla której dokonano odpisu aktualizującego, należy zwiększyć kwotę należności i zaliczyć tę kwotę do pozostałych przychodów operacyjnych: Dt 260 Odpisy aktualizujące rozrachunki (należności), Ct 765 Pozostałe koszty operacyjne.*

3.3. Inwestycje krótkoterminowe

Są to aktywa finansowe (obrotowe) płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy. Występują w postaci papierów wartościowych, środków pieniężnych i innych inwestycji krótkoterminowych (niefinansowych, np. dzieła sztuki). Nabywa się je w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu ich wartości, uzyskania przychodów w postaci odsetek, dywidend i innych pożytków. W bilansie występują w dwóch grupach, jako *krótkoterminowe aktywa finansowe* i *inne inwestycje krótkoterminowe* (rys. 3.1).

Rys. 3.1. Podział inwestycji krótkoterminowych

- Krótkoterminowe aktywa finansowe:
  - udziały lub akcje; inne papiery wartościowe (obligacje); udzielone pożyczki; inne krótkoterminowe aktywa finansowe (3–12 miesięcy: lokaty, czeki, weksle obce);
  - środki pieniężne i inne aktywa pieniężne: środki pieniężne w kasie i na rachunkach bankowych; inne środki pieniężne (do 3 miesięcy: lokaty, czeki, weksle obce, środki pieniężne w drodze); inne aktywa pieniężne (do 12 miesięcy i powyżej: naliczone odsetki od udzielonych pożyczek, od założonych lokat).
- Inne inwestycje krótkoterminowe (dzieła sztuki, metale szlachetne).

W prawie bilansowym: UoR, art. 3 ust. 1 pkt 24 i 25.

Art. 3

1. Ilekroć w ustawie jest mowa o:

(...)

24) **aktywach finansowych** – rozumie się przez to aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach.

25) **aktywach pieniężnych** – rozumie się przez to aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz. Do aktywów pieniężnych zalicza się również inne aktywa finansowe, w tym w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych. Jeżeli aktywa te są płatne lub wymagalne w ciągu 3 miesięcy od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty), to na potrzeby rachunku przepływów pieniężnych zalicza się je do środków pieniężnych, chyba że ujmuje się je w przepływach z działalności inwestycyjnej (lokacyjnej).

TEST – dotyczy UoR, art. 3 ust. 1 pkt 25.

Weksle obce o terminie wykupu do 3 miesięcy należy umieścić w tabeli 3.1 w pozycji: _____, a weksle obce o terminie wykupu dłuższym niż 3 miesiące, ale nie dłuższym niż 12 miesięcy, w pozycji: _____.

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

Co trzeba wiedzieć o inwestycjach krótkoterminowych?

- Należą do nich papiery wartościowe (instrumenty kapitałowe), które stanowią krótkoterminową inwestycję firmy z jej wolnych środków (z posiadanej nadwyżki środków pieniężnych); w razie potrzeby papiery wartościowe przeznaczone do obrotu mogą być łatwo sprzedane.
- Firma może również czerpać korzyści, w postaci odsetek, z udzielonych innym podmiotom pożyczek.
- Szczególnym składnikiem inwestycji są środki pieniężne:
  - za które można nabyć dostępne na rynku produkty,
  - służące spłacie zobowiązań, wypłacie dywidend oraz inwestowaniu,
  - zgromadzone w kasie i na rachunkach bankowych, płatne na żądanie (a vista).
- Inwestycje krótkoterminowe obejmują również, tzw. inne środki pieniężne, do których zalicza się:
  - środki pieniężne w drodze między kasą a rachunkiem bankowym oraz w drodze między różnymi rachunkami bankowymi,
  - ekwiwalenty środków pieniężnych łatwo wymienialne na kwoty pieniężne: czeki, weksle obce, bony pieniężne NBP, płatne lub wymagalne do 3 miesięcy od dnia ich otrzymania, wystawienia, nabycia lub założenia (lokaty); są to pieniężne instrumenty finansowe.
- Lokaty do 3 miesięcy stanowią ekwiwalent środków pieniężnych, a lokaty powyżej 3 miesięcy powinny być wykazane jako inne krótkoterminowe aktywa finansowe.
- Lokaty powyżej 12 miesięcy są długoterminowymi aktywami finansowymi.
- Inwestycje krótkoterminowe wycenia się w dniu nabycia wg ceny nabycia, a na dzień bilansowy mogą być wyceniane:
  - według ceny rynkowej (wycena realna),
  - według ceny nabycia lub ceny rynkowej, zależnie od tego, która z nich jest niższa (wycena ostrożna).

PRZYKŁAD

Firma TOR zakupiła krótkoterminowe papiery wartościowe: X, Y, Z. Firma stosuje ostrożną wycenę bilansową – wycenia papiery wartościowe wg ceny rynkowej, a w bilansie ujmuje ich wartość w cenie zakupu lub cenie rynkowej, w zależności od tego, która z nich jest niższa.

Wariant I. Ostrożna wycena bilansowa (wg niższej ceny):

• papiery wartościowe X w cenie nabycia	1 000 zł
wycena na dzień bilansowy w cenie rynkowej	1 000 zł
wartość bilansowa X	1 000 zł
• papiery wartościowe Y w cenie nabycia	2 000 zł
wycena na dzień bilansowy w cenie rynkowej	1 600 zł
wartość bilansowa Y	1 600 zł
• papiery wartościowe Z w cenie nabycia	800 zł
wycena na koniec pierwszego okresu w cenie rynkowej	500 zł
wycena na koniec następnego okresu w cenie rynkowej	1 100 zł
wartość bilansowa Z	800 zł

Gdy cena rynkowa jest wyższa od ceny nabycia, w bilansie należy przywrócić wartość krótkoterminowych papierów wartościowych w cenie nabycia.

Wariant II. Realna wycena bilansowa (wg cen rynkowych):

• wartość bilansowa X	1 000 zł
• wartość bilansowa Y	1 600 zł
• wartość bilansowa Z	500 zł

Skutki obniżenia ceny stanowią wartość kosztów finansowych, a wzrost ceny powiększa wartość przychodów finansowych firmy (w tej samej kwocie, w której poprzednio obciążono koszty finansowe firmy).

** WARTO WIEDZIEĆ**

Firma posiadająca aktywa finansowe w postaci akcji i innych papierów wartościowych może zmieniać decyzje dotyczące okresu zachowania tych papierów w swoich aktywach. Może przekwalifikować krótkoterminowe aktywa finansowe na długoterminowe i odwrotnie.

3.4. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe

Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe wynikają z zasady współmierności, która zobowiązuje do tego, aby przy ustalaniu wyniku finansowego były uwzględnione przychody i współmierne do nich koszty danego okresu. W aktywach bilansu należy wykazać opłacone „z góry” koszty dotyczące przyszłych okresów, np. czynsz, planowane remonty, koszty zakupu materiałów, które nie zostały wliczone w ich cenę nabycia.

Co trzeba wiedzieć o krótkoterminowych rozliczeniach międzyokresowych?

- Dotyczą kosztów przypadających na przyszłe okresy sprawozdawcze, przejściowo ujmowanych w aktywach bilansu; są to tzw. czynne rozliczenia międzyokresowe.
- Odpisy czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów mogą następować równomiernie do upływu czasu lub do wysokości świadczenia.
- Jeśli dany koszt przekracza okres 12 miesięcy liczony od dnia bilansowego, to koszty należy ująć w tabeli 2.2 w pozycji A.V.2 jako długoterminowe rozliczenia międzyokresowe.
- Czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów dokonuje się jedynie w stosunku do kosztów rodzajowych (prostych) oraz kosztów finansowych, natomiast pozostałe koszty operacyjne i straty nadzwyczajne są w całości ujmowane w wyniku finansowym danego roku.
- Jeśli kwoty podlegające rozliczeniu w czasie nie są istotne, to można je w całości zarachować w koszty danego okresu.

PRZYKŁAD

Firma MIKRON opłaciła „z góry” czynsz za 3 miesiące w kwocie 3000 zł od listopada do stycznia następnego roku. W bieżącym roku rozliczono czynsz od listopada do grudnia – 2000 zł.

Wartość bilansowa rozliczeń międzyokresowych (czynnych):

$$3000 \text{ zł} - 2000 \text{ zł} = 1000 \text{ zł}$$

Kwota 1000 zł zostanie rozliczona w styczniu następnego roku.

PRZYKŁAD

Firma OMEGA prowadzi ewidencję materiałów w cenach zakupu, a koszty związane z zakupem są rozliczane w czasie; wartość materiału M w cenie zakupu wynosi 2000 zł, a koszty transportu – 300 zł.

- wartość materiału M w cenie zakupu $1000 \text{ m} \cdot 20 \text{ zł} = 2000 \text{ zł}$
- rozliczenia międzyokresowe kosztów zakupu 300 zł

Rozliczenia międzyokresowe krótkoterminowe trwają nie dłużej niż 12 miesięcy od dnia bilansowego.

W prawie bilansowym: UoR, art. 39 ust. 1.

Art. 39

1. Jednostki dokonują czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów, jeżeli dotyczą one przyszłych okresów sprawozdawczych.

TEST – dotyczy UoR, art. 39 ust. 1.

Czynne rozliczenia międzyokresowe są ujmowanie w bilansie w: aktywach / pasywach* jako: krótkoterminowe i długoterminowe* / krótkoterminowe lub długoterminowe* rozliczenia kosztów.

* *niepotrzebne skreślić*

Odpowiedź – na końcu rozdziału 3.

Karty pracy

- Zadania
- Polecenia
- Wnioski
- Odpowiedzi

ZAKRES / CEL

Zamieszczone zadania mają na celu utrwalenie zasad rachunkowości w zakresie klasyfikacji i wyceny bilansowej aktywów oraz ustalania miejsca poszczególnych aktywów w bilansie.

KARTA PRACY 1 Klasyfikacja oraz ustalanie wartości aktywów zakładu fryzjerskiego

ZADANIE

Oto lista aktywów zakładu fryzjerskiego LOK:

Budynek _____ zł, meble _____ zł, suszarki do włosów _____ zł, samochód osobowy _____ zł, szampony i inne środki kosmetyczne _____ zł, ubrania ochronne _____ zł, obuwie profilaktyczne pracowników _____ zł, szczotki do włosów _____ zł, komputer _____ zł, drukarka _____ zł, aparat telefoniczny _____ zł, środki pieniężne w kasie _____ zł, środki pieniężne na rachunku bankowym _____ zł.

DO WYKONANIA:

1. Obok wyżej podanych nazw aktywów wpisz dowolną wartość poszczególnych składników majątku zakładu fryzjerskiego.
2. Dokonaj podziału na aktywa trwałe i obrotowe.
3. Ustal wartość aktywów trwałych i obrotowych i ogólną wartość majątku zakładu LOK.

---

4. Jaka wartość mają najbardziej płynne aktywa zakładu LOK?

---

5. Ile procent aktywów zakładu LOK przypada na aktywa obrotowe?

Aktywa trwałe	Aktywa obrotowe
Suma	Suma

KARTA PRACY 2 Wskazywanie miejsca aktywów w bilansie

ZADANIE

Oto dwie listy aktywów:

Lista 1. Aktywa obrotowe:

(1) środki pieniężne _____, (2) weksel obcy (okres wykupu 3 miesiące) _____, (3) produkcja w toku _____, (4) opakowania _____, (5) środki pieniężne w drodze _____, (6) należności z tytułu dostaw i usług o okresie spłaty do 12 miesięcy _____, (7) należności z tytułu podatków, ubezpieczeń społecznych _____, (8) papier kserograficzny _____; 9) aparat telefoniczny (1900 zł) _____.

Lista 2. Aktywa trwałe:

(1) samochód osobowy _____, (2) maszyna (4200 zł) _____, (3) należności z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty powyżej 12 miesięcy _____, (4) program komputerowy (3700 zł)

DO WYKONANIA:

- Jeden z wyżej wymienionych aktywów znajduje się na nieodpowiedniej liście – odszukaj, a następnie przenieś ten składnik na właściwą listę.
- Uporządkuj obie listy wg zasady wzrastającej płynności finansowej.

Aktywa trwałe	Aktywa obrotowe

- Obok nazwy poszczególnych składników aktywów wpisz numer pozycji z tabeli 2.2 i tabeli 3.1, pod którym powinna być wpisana wartość tych aktywów w bilansie (np. papier kserograficzny: tab. 3.1, poz. B.I.1).

Tabela 2.2. Aktywa trwałe

Aktywa trwałe	
A. Aktywa trwałe I. Wartości niematerialne i prawne - Koszty zakończonych prac rozwojowych - Wartość firmy - Inne wartości niematerialne i prawne - Zaliczki na wartości niematerialne i prawne II. Rzeczowe aktywa trwałe - Środki trwałe - grunty (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu) - budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej - urządzenia techniczne i maszyny - środki transportu - inne środki trwałe - Środki trwałe w budowie - Zaliczki na środki trwałe w budowie III. Należności długoterminowe - Od jednostek powiązanych - Od pozostałych jednostek	IV. Inwestycje długoterminowe - Nieruchomości - Wartości niematerialne i prawne - Długoterminowe aktywa finansowe - w jednostkach powiązanych - w pozostałych jednostkach – udziały lub akcje – inne papiery wartościowe – udzielone pożyczki – inne długoterminowe aktywa finansowe - Inne inwestycje długoterminowe V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe - Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego - Inne rozliczenia międzyokresowe Razem aktywa trwałe

Źródło: fragment załącznika 1. do UoR.

KARTA PRACY 3 Wycena bilansowa aktywów**ZADANIE 1**

Cena nabycia programu komputerowego wynosi 9000 zł. Odpisy amortyzacyjne za okres sprawozdawczy wynoszą 3000 zł, a odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości dokonany na moment bilansowy wynosi 2000 zł. Jaka jest wartość bilansowa programu komputerowego? W której pozycji tabeli 2.2 zamieszczonej w poprzednim zadaniu należy tę wartość wpisać?

Wnioski

ZADANIE 2

Firma X posiada środek trwały o wartości początkowej 10 000 zł i dotychczasowym umorzeniu wynoszącym 2000 zł. Aktualizacja wartości tego środka trwałego przy zastosowaniu współczynnika 1,3 przebiega następująco:

- 1) aktualizacja wartości początkowej:
 $10\ 000\ \text{zł} \cdot 1,3 = 13\ 000\ \text{zł}$ (wzrost o 3000 zł: $13\ 000\ \text{zł} - 10\ 000\ \text{zł}$)
- 2) aktualizacja wartości umorzenia:
 $2000\ \text{zł} \cdot 1,3 = 2600\ \text{zł}$ (wzrost o 600 zł: $2600\ \text{zł} - 2000\ \text{zł}$)
Jaka jest wartość bilansowa środka trwałego?

Wnioski

ZADANIE 3

Zapas towaru X na ostatni dzień roku wynosi 100 szt., a wartość w cenie zakupu – 6 zł/szt. Cena sprzedaży towaru X spadła na rynku do 4 zł/szt.

Czy w bilansie należy wykazać wartość 400 zł (tj. 100 szt. po 4 zł), czy wartość w cenie zakupu: 600 zł (100 szt. po 6 zł)?

Wnioski
